DPN 6015

Title : ब्रम्ह यज्ञ विधान BRAHMA YAJNA VIDHĀNA

Run. No. 6706 Cat. No. 48 Micro. No.

Subject विधि Religious Ritual Religion : Hindu ✓ / Bauddha

Language : Skt. ✓ / New. / Nep. / Skt. - New. / Maith. - New. / New. - Nep. /

Size in cms. 23 × 10·7 Folios 7 Lines (in a page) 9

Compl. ✓ / Incompl. Chapt. / act / [illegible] / 2nd folio missing.

Author / translator Scribe / donor पशुपतिमान पःमाय्

Date: NS / SS / VS / KS Ruler / place Pasupatiman Pahmay

Script : New. / Dev. ✓ / Bhuj. / Ran. / Illus. :

Material : palmleaf / paper ✓ / thyasaphu / one side yellow

Condition : fine ✓ / damaged by worms, rats, water /

Beginning, colophon, post-colophon :

स्वस्ति श्री गणेशाय नमः ॥ अथ [illegible] .... [illegible] वैश्वदेवं कुर्य्यात् ॥ तस्यां प्रयोगः ॥ वैश्वदेवा .... धृतेनाग्नि धारणम् ॥

[illegible]

स्वास्तनकोआपनम:…श्रुबद्धानिरःगिरियंज…श्रौं कृ वैश्वदेवं कुर्य्यात्॥तस्यायंप्रयोगः॥वैश्व
देवादर्व्वाक्…नाभिघारणम्॥ॐ यद्देवादेवहेडनमित्यादिभिस्तिसृभिः कुशाग्र
भिन्नाभिः…निपतनजनितदोषपरिहारार्थमुद्धृतान्नप्रोक्षणं॥कृतकुशो
पग्रहः पवित्रपाणिः कर्त्ता यजमानो…मान्कृत्वा देशकालयोः संकीर्त्तनांते मम पंच
सूनाजनितपापक्षयपूर्वकनित्यकर्मानुष्ठानसिद्धिद्वारा श्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थं यज्ञपा
…पंचमहायज्ञैर्यक्ष्ये॥ इतिसंकल्पंकुर्य्यात्॥ स्थंडिले पञ्चभूसंस्कारान्कृत्वा लौकि
काग्नेः स्थापनं॥ ॐ चत्वारिशृंगेत्यग्निंध्यात्वा॥ ॐ एषोहदेवइत्यनयाग्नेरावाहनम्
॥ॐ सनःपितेवेतिमंत्रान्ते॥ॐ अग्नयेतिमंत्रान्तेतिवा पावकनाम्ने वैश्वानरायनमइ
तिगंधादिभिः पञ्चोपचारैरभ्यर्चनम्॥ ॐ मुखंयः सर्वदेवानां हव्यभुक्कव्यभुक्तथा॥पितृ राम: १

णांचनमस्तस्मैविष्णवेपावकात्मने॥इतिनमस्कृत्यप्रदक्षिणामग्नेःपर्युक्षणम्॥ततस्था
हुतिः॥दक्षिणांजान्वाच्यदेवतीर्थेनसुसमिद्धेग्नौजुहुयात्॥तद्यथा॥ॐ भूर्भुवःस्वःस्वा
हा इदंप्रजापतये॥ॐ भूःस्वाहा इदमग्नये॥ॐ भुवःस्वाहा इदंवायवे॥ॐ स्वःस्वाहा इदं
सूर्य्याय॥ॐ देवकृतस्यैनसोवयजनमसिस्वाहा १॥ॐ मनुष्यकृतस्यैनसोवयजनमसि नसो ४
स्वाहा २॥ॐ पितृकृतस्यैनसोवयजनमसिस्वाहा ३॥ॐ आत्मकृतस्यैनसोवयजनम
सिस्वाहा ४॥ॐ एनसएनसोवयजनमसिस्वाहा ५॥ॐ यच्चाहमेनो विद्वांश्चकार यच्चा
विद्वांस्तस्यसर्वस्यैनसोवयजनमसिस्वाहा ६॥इदमग्नय इति यसंत्यागः॥ॐ प्र
जापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये॥ॐ अग्नयेस्विष्टकृते स्वाहा इदमग्नये स्विष्टकृते॥
इत्ययंद्वादशाहुतिहोमोदेवयज्ञः॥अथभूतयज्ञः॥तत्रपर्जन्यादित्रिकवर्ज्जंभूमौबलि

२ हरराम् ॥ ॐ धात्रे नमः इदं धात्रे ॥ ॐ विधात्रे नमः इदं विधात्रे ॥ इति च बलिद्वयं द्वारदेशे शाखा
मूलदेशे दद्यात् ॥ ॐ वायवे नमः इदं वायवे ॥ इति बलिं प्रादक्षिणेपन प्रागादि प्रति दि
शं दद्यात् ॥ ॐ प्राच्यै दिशे नमः इदं प्राच्यै दिशे ॥ ॐ दक्षिणायै दिशे नमः इदं दक्षिणायै दि
शे ॥ ॐ प्रतीच्यै दिशे नमः इदं प्रतीच्यै दिशे ॥ ॐ उदीच्यै दिशे नमः इदं उदीच्यै दिशे ॥ इ
ति बलिचतुष्टयं प्राच्यादि दिक्षु ॥ ॐ ब्रह्मणे नमः इदं ब्रह्मणे ॥ ॐ अन्तरिक्षाय नमः इ
दं अन्तरिक्षाय ॥ ॐ सूर्याय नमः इदं सूर्याय ॥ इति बलित्रयं प्राक्तस्थम् ॥ बलिहर
णदेशस्य मध्ये दद्यात् ॥ ॐ विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमः इदं विश्वेभ्यो देवेभ्यो ॥ ॐ विश्वेभ्य
श्च भूतेभ्यो नमः इदं विश्वेभ्यश्च भूतेभ्यो ॥ इति बलिद्वयं तत्रैवानुत्तरतः ॥ ॐ उषसे नमः रामः
इदं उषसे ॥ ॐ भूतानां च पतये नमः इदं भूतानां च पतये ॥ इति बलिद्वयं तयोरुत्त २

रतः ॥ इति भूतयज्ञः ॥ अथ पितृयज्ञः ॥ प्राचीनावीती दक्षिणामुखो भूत्वा सव्यं जान्वा
च्य ॥ ॐ पितृभ्यः स्वधा नमः इदं पितृभ्यो ॥ इति च बलिं ब्रह्मादि बलित्रयस्य दक्षिणतः
पितृतीर्थेन दद्यात् ॥ ततोप स्पर्शनं च ॥ इति पितृयज्ञः ॥ ततो यज्ञोपवीती भूत्वा त
त्पात्रं प्रक्षाल्य ॥ ॐ यक्ष्मैतत्ते निर्णेजनं नमः इदं यक्ष्मणे ॥ इति पात्रनिर्णेजनं ब्र
ह्मादि बलीनामुत्तरापरस्यां दिशि निनयेत् ॥ अथ वा नित्यश्राद्धं ॥ श्राद्धं वा पितृय
ज्ञः स्यात्पित्र्यो बलिरथापि वेति ह्युदोगपरिशिष्टे कात्यायनेन पित्र्यबलिनित्यश्रा
द्धयोरन्यतरेण पितृयज्ञसिद्ध्यभिधानात् ॥ गृह्याग्निमतस्तु पित्र्यो बलिरेव न नित्य
श्राद्धं यतः पारस्कर गृह्ये पित्र्यबलेरेव नित्यतया श्रवणात्तेनैव पितृयज्ञसिद्धेः ॥ नि
त्यश्राद्धं निरग्नेः स्यात्साग्नेः पित्र्यो बलिः स्मृतः ॥ पितृयज्ञो यमाख्यातोऽनग्नेर्वा पितृ

३

कोवलिरितियत्तपार्श्वकात्पायनोक्तेश्च ॥ यत्तु शांखायनगृह्यकारिकायाम् ॥ नित्य
श्राद्धस्य पाकयज्ञत्वमुक्तं तत्पाकयज्ञत्वेपि ॥ वचनान्नित्यश्राद्धं निरग्निनापि कर्त्तव्य
मित्यनवद्यं ॥ तत्र ॐ स्वमग्ने घृरित्येकया ॥ ॐ अग्निर्हि नित्येकया ॥ ॐ अ[illegible]हा ह्याग्ने हवि
रिकया स्वरेण वर्णेन वयद्धिहीनं तथैव हीनं क्रियया पियज्ञ ॥ तथातिरिक्तं मम
ततक्षमस्वततस्त्वाग्नेपरिपूर्णमेतदिति श्लोकेनवाग्नेः प्रसादनं ॥ अन्यैरप्यग्नि
प्रकाशकमंत्रैश्च ॥ ॐ आयुषमितिचतुर्भिर्मंत्रैर्भस्मनात्रिपुंड्रधारणाम् ॥ अथ पू
र्वं नहृतश्चेदत्र यथाशक्ति पूर्ववद्ब्रह्मयज्ञः ॥ ततो ब्रह्मयज्ञात्पूर्वं वा निर्णेजनानंतरं
वक्ष्यमाणमंत्रैरिद्धयावलिदानम् ॥ तद्यथा ॥ ॐ देवामनुष्याः पशवो वयांसि सि
द्धाः सयक्षोरगदैत्यसंघाः ॥ प्रेताः पिशाचास्तरवः समस्ता येवान्नमिच्छंतिमयाप्रद राम: ३

त्तम् ॥ इदंदेवादिभ्यः ॥ पिपीलिकाकीटपतंगकाद्या बुभुक्षिताः कर्मनिबंधबद्धाः
त प्रयांतु तृप्तिमिदं मया प्रदत्तं तेभ्यामिदन्नं सुखिनो भवंतु ॥ इदं पिपीलिकादिभ्यः
येषां न माता न पिता न बंधुर्नैवान्नसिद्धिर्न तथान्नमस्ति ॥ तत्तृप्तयेन्नं भुवि दत्त
मेतत्तेयांतु तृप्तिं मुदिता भवंतु ॥ भूतानि सर्वाणि तथान्नमेतद्दत्तं च विष्णुर्न यतो
न्यदस्ति ॥ तस्मादहं भूतनिकामभूतमन्नं प्रयच्छामि भवाय तेषाम् ॥ ऐन्द्र वा
रुणवायव्यासौम्यायैनैऋतस्तथा ॥ वायसाः प्रतिगृह्णंतु भूम्यांपिंडं मयार्पि
तम् ॥ इदं वायसेभ्यो नमः ॥ द्वौ श्वानौ श्यामशबलौ वैवस्वतकुलोद्भवौ ॥ ताभ्यां पिंडं
प्रदास्यामि स्यातामेतावहिंसकौ ॥ इदं श्वभ्यां नमः ॥ हस्तौ पादौ प्रक्षाल्याचम्य
अथ नित्यश्राद्धप्रयोगः ॥ कर्त्ता वैश्वदेवबलिकर्मणी निर्वर्त्य प्राङ्मुखउ

पदैकेत्यादि कविकाक्रमेण
कर्मपात्रेमभिमंत्र्य

४ पवित्रप आचम्य॥ कर्मपात्रोदकेन कुशत्रयसहितेन॥ ॐ अपवित्रः पवित्रो वा सर्वावस्थां गतोपि वा॥ यः स्मरेत्पुण्डरीकाक्षं स बाह्याभ्यन्तरः शुचिः॥ ॐ पुण्डरीकाक्षः पुनातु इति कुशत्रयग्रहीतेन जलेन श्राद्धीयद्रव्याणि सिक्त्वा॥ कुशत्रयजलान्यादाय॥ देशकालौ कीर्तित्वा अमुकगोत्राणामस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकामुककशर्मणां सपत्नीकानां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां तथा अमुकगोत्राणां अस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानाममुकामुकामुककशर्मणां सपत्नीकानां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां नित्यश्राद्धमहं करिष्ये॥ इति प्रतिज्ञाय प्रणवव्याहृतिपूर्वां गायत्रीं जपित्वा॥ ॐ देवताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगिभ्य एव च॥ नमः स्वाहायै स्वधायै नित्यमेव नमो नमः॥ इति च त्रिर्जपित्वा॥ प्राचीनावीती दक्षि एम ४

णाभिमुखः पातितवामजानुः॥ पुष्पाक्षतैः केशाव तुं संस्थाप्य॥ सतिलजलमोदकमादाय॥ अद्येह अमुकगोत्राणामस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकामुककशर्मणां सपत्नीकानां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां तथा अमुकगोत्राणां मस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानाममुकामुकामुककशर्मणां सपत्नीकानां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां नित्यश्राद्धेदमासनं॥ ततः अपहता० षद॥ इति मंत्रेण श्राद्धदेशे तिलान्विकीर्य॥ आयन्तु नः इति जपेत॥ ततो यथासंभवं गांधपुष्पादिभिर्देवतासनस्थत्वेन भावितं पितरपश्चिमोदकादीन्यादाय॥ अमुकगोत्राणामस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानाममुकामुकामुककशर्मणां सपत्नीकानां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां तथा अमुकगोत्राणां मस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानाममुकामुकामुककशर्मणां सपत्नीकानां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां

पपासनं वह
धाविमन्त्र
पुनश्यदक

५

पा॰ श्री

नित्यश्राद्धे एतानि गंधपुष्पधूपदीपानि स्वधा॥ इति पश्चाद्दत्तवस्तु नामोल्लेखेनो
त्सृजेत्॥ एवमेव पितामहादीनपि पश्चाद्गन्धपुष्पादिभिरभ्यर्च्य तत्तद्वाक्येनोत्सृ
जेत्॥ ततः आमान्नमानीय तत्र मधु दत्वा मोदक तिल जलान्यादाय॥ अमुक
गोत्रायास्मत्पित्रे अमुकशर्मणे वसुस्वरूपाय नित्यश्राद्धे इदमामान्नं सोपकरणी
ते स्वधा॥ इत्युत्सृजेत् उपकरणाभावे सोकरणमिति पदत्याज्यम्॥ एवमेव पि
तामहादिभ्योपि पश्चाभ्यः स्वतत्तद्वाक्येनोत्सृजेत्॥ ततः सव्येन॥ यथाशक्ति दक्षि
णां दद्यात्॥ ॐ अद्यामुकगोत्राणामस्मत्पितृपितामहप्रपितामहानाममुकामु राम
कामुकशर्मणां सपत्नीकानां वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां तथा अमुकगोत्राणां ५

अस्मन्मातामहप्रमातामहवृद्धप्रमातामहानाममुकामुकामुकशर्मणां सपत्नीकानां
वसुरुद्रादित्यस्वरूपाणां कृतैतन्नित्यश्राद्धप्रतिष्ठार्थं रजतमूल्यं तन्नाम्नवरांडमूर्ध्वदैव
तं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणान्दातुमहमुत्सृज्ये इत्युत्सृजेत् असामर्थ्ये द
क्षिणां न दद्यात्॥ ततः ॐ देवताभ्यः पितृभ्यश्चेति त्रिः पठेत्॥ ॐ प्रमादात्कुर्वतां
कर्म प्रच्यवेताध्वरेषु च॥ स्मरणादेव तद्विष्णोः संपूर्णं स्यादिति श्रुतिः॥ इति पठि
त्वा विष्णुं स्मरेत्॥ ततो गोग्रासं दद्यात्॥ ॐ सौरभेय्यः सर्वहिताः पवित्राः पुण्यराश
यः॥ प्रतिगृह्णन्तु मे ग्रासं गावस्त्रैलोक्यमातरः॥ सुरभिर्वैष्णवी माता नित्यं वि
ष्णुपदे स्थिता॥ गोग्रासं तु मया दत्तं गोविन्दः प्रीयतामिति॥ गोभ्यो नमः॥ अथ
ब्रह्मयज्ञप्रयोगः॥ प्रातर्होमानन्तरं वा तर्पणात्पूर्वं वा वैश्वदेवावसाने वे

६

न्मन्त्र ब्रह्मयज्ञात्पूर्वं वा मध्याह्नसमनन्तरं वा॥ आसनोपरिन्यस्तेषु प्रागग्रेषु दर्भे
षु प्राङ्मुखः उदङ्मुखो वोपविश्य प्रयतो प्याचम्य त्रिः प्राणानायम्य च्छन्द
पुरुषः न्यासं कुर्यात्॥ तद्यथा॥ ॐ तिर्यग्बिलाय चमसायोर्ध्वबुध्नाय नमः
इत्यास्ये॥ ॐ गौतमभरद्वाजाभ्यान्नमः इति चक्षुषोः॥ ॐ विश्वामित्रजमद
ग्निभ्यान्नमः इति श्रोत्रयोः॥ ॐ वशिष्ठकश्यपाभ्यान्नमः इति नासिकयोः॥
ॐ अत्रये नमः इति वाचि॥ ॐ गायत्र्यै छन्दसे नमोऽग्नये नमः इति शिरसि॥ ॐ
उष्णिहे छन्दसे नमो सावित्रे नमः इति ग्रीवायाम्॥ ॐ बृहत्यै छन्दसे नमो बृह
स्पतये नमः इति हृदो॥ ॐ बृहद्रथन्तराभ्यां छन्दोभ्यान्नमो द्यावापृथिवीभ्या एम ६
न्नमः इति बाह्वोः॥ ॐ त्रिष्टुभे छन्दसे नमः इन्द्राय नमः इति नाभौ॥ ॐ जग

त्यै छन्दसे नमः आदित्याय नमः इति श्रोण्योः॥ ॐ अतिछन्दसे नमः प्रजाप
तये नमः इति मेढ्रे॥ ॐ यज्ञायज्ञियाय छन्दसे नमो वैश्वानराय नमः इति
पाय्वोः॥ ॐ अनुष्टुभे छन्दसे नमो विश्वेभ्यो देवेभ्यो नमः इत्यूर्वोः॥ ॐ पङ्
क्त्यै छन्दसे नमो मरुद्भ्यो नमः इति जान्वोः॥ ॐ द्विपदायै छन्दसे नमो
विष्णवे नमः इति पादयोः॥ ॐ विछन्दसे छन्दसे नमो वायवे नमः इ
ति प्राणेषु नासापुटयोः॥ ॐ न्यूनाक्षराय छन्दसे नमोऽद्भ्यो नमः इ
ति सर्वाङ्गेषु इति॥ ततः पवित्रोपग्रहेभ्योऽन्यान्दर्भान्पाणिभ्यामादाय
इषेत्वेत्यादि खं ब्रह्मेत्यन्तस्य माध्यन्दिनीययजुराम्नायस्य विवस्वानृ
षिर्यजुर्देवता गायत्र्यादीनि छन्दांसि ब्रह्मयज्ञे विनियोगः॥ इत्यार्षादि

७ स्म॰ त्वा प्रणवव्याहृतिपूर्वां गायत्रीमाम्नायस्वरेणाधीत्य· संहितामादितः आरभ्यय
थाशक्ति पठित्वा ॐ स्वस्तीत्युक्त्वा विरमेत्॥ इत्थं संहितां समाप्य प्रणवं महाव्याहृतीं
वी॰३ गायत्रीं चेति त्रितयं ब्रह्मपुरवमधीत्य आदित आरभ्य ब्राह्मणं यथाशक्ति पठित्वा· स्वस्ती
त्युक्त्वा विरमेत्॥ इत्थं ब्राह्मणं समापयेत्॥ वेदान्तराध्यायी त्वधीतमधीतं वेदान्तरमु
क्तप्रकारेण संहितां ब्राह्मणं च क्रमेण पठित्वा समापयेत्॥ ततः अनुवाकान्वक्ष्यामि
इत्यनुवाकाध्यायी· पण्डन्तर्दक्षिणाभिन्तिसर्वानुक्रमम्· शिक्षाम्· श्रौतः सूत्रं· गृह्यस
सूत्रम्· स्मृतिश्चेति कल्पम्· प्रातिशाख्यम्· निरुक्तम्· छन्दः· ज्योतिषम्· पुराणी
इतिहासं च आदित आरभ्य पठित्वा दर्भानुत्तरतो निरस्य॥ इति विद्यातपोयोनिरयो राम
निर्वीर्ष्टुरीडितः॥ वाग्यज्ञेनार्चितो देवः प्रीयतां मे जनार्दनः॥ इति ब्रह्मयज्ञविधानं ७